

УДК [351.75:324:342.9](477)

Анатолій КРИЖАНОВСЬКИЙ

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри кримінального права
і процесу Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент,
e-mail: anatolii.s.kryzhanivskyi@lpnu.ua,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2432-5286>

ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБІВ РОЗКРАДАНЬ ЧУЖОГО МАЙНА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

<http://doi.org/10.23939/law2024.41.144>

© Крижановський А., 2024

У статті на основі комплексного системного аналізу розглянуто характеристику способів розкрадань чужого майна із використанням інформаційних технологій. Актуальність теми зумовлена зростанням впливу злочинності на економіку в умовах цифрової трансформації. Така ситуація складається через тимчасовий розрив між упровадженням інформаційних технологій та рівнем правового регулювання застосування. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, системний підхід до вивчення кримінальних правопорушень щодо розкрадання чужого майна із використання інформаційних технологій. У статті застосовано загальнонаукові та приватнонаукові методи пізнання: формально-логічний, конкретно-соціологічний, порівняльно-правовий та інші. Зазначено, що характеристика групи розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій охоплює опис дій, що визначають спосіб розкрадання та умови застосування елементів інформаційних технологій – технічних засобів, апаратно-програмних засобів, програмного забезпечення, комп’ютерних шкідливих програм (вірусів), що визначають ознаки кожного окремого виду розкрадання – крадіжки, шахрайства, привласнення та розтрати. Це зумовлено схожістю за спрямованістю наміру, за елементами способу розкрадання, методикою застосування інформаційних та комунікаційних технологій, особливостями безпосереднього предмета злочинного зазіхання, характеристикою слідів розкрадання, особливостями шкоди власнику або законному володільцю майна.

Ключові слова: кримінальні правопорушення; крадіжка; шахрайство; привласнення; розтрата; технічні пристрої та засоби; програмне забезпечення.

Постановка проблеми. Цифрова реальність надає людству неймовірні можливості, водночас породжуючи великі проблеми. Одна із них – зростання кількості кримінальних правопорушень, які вчинені у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), систем та комп’ютерних мереж і мереж електрозв’язку, зокрема злочинів проти власності. Ці кримінальні правопорушення виражаються у скоєнні різних корисливих дій у інформаційно-комунікаційних мережах з використанням інформації та електронних (цифрових) технологій. Технології швидко оновлюються, розвивається електронна торгівля, надання в мережі Інтернет публічних послуг,

зокрема фінансових, що одночасно розширює поле для кібер та інших видів кримінальних правопорушень. Завдання юридичної науки – захистити громадян та сумлінний бізнес, який активно освоює цифровий простір, що відображено у напрямі 8 “Інформаційно-комунікаційні технології” розділу II. Стратегічний курс економічної політики до 2030 р. Національної економічної стратегії на період до 2030 р.

Аналіз дослідження проблеми. Загальні питання характеристики способів розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій розглядали вчені: Ю. П. Аленін, О. М. Гумін, В. Г. Лукашевич, О. В. Лускатов, В. Л. Ортинський, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, О. О. Подобний, В. Я. Тацій, В. В. Тіщенко, В. Г. Уваров, Л. Д. Удалова, К. О. Чаплинський, Ю. А. Чаплинська, С. М. Чучко, О. О. Юхно і інші. У кримінально-правовій сфері виникли нові кримінальні явища, а чинні законодавчі конструкції, навіть за умови модернізації, не дають змоги ефективно вирішити проблеми правової охорони економічних відносин, що формуються, необхідні нові кримінально-правові підходи, здатні ефективно регулювати суспільні відносини з метою забезпечення економічної безпеки. Це потребує здійснення теоретико-правових досліджень.

Мета статті – дослідити характеристики способів розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Відповідальність за правопорушення у сфері інформаційного законодавства виконує низку основних функцій: стимулювальну, що забезпечує дотримання норм інформаційного законодавства; компенсаційну, спрямовану на відшкодування втрат і шкоди, завданої особі та її діловій репутації; превентивну, що забезпечує запобігання новим правопорушенням; каральну, що полягає у покаранні особи, яка вчинила правопорушення [1, с. 361].

Дії, які характеризують спосіб розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій, охоплюють ознаки: дії щодо інформації із використання обладнання та засобів, часткові ознаки, притаманні основним формам та видам розкрадань чужого майна. Дії, які є частиною розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій, становлять спосіб кримінального правопорушення, їх можна розділити на дії з підготовки, вчинення, приховування кримінального правопорушення, розпорядження викраденим майном.

Інші дії, пов’язані із кримінальним правопорушенням, які не є безпосередньою причиною, не належать до механізму розкрадань, проте їх дослідження має значення для класифікації. Дії, що становлять спосіб розкрадання чужого майна, можна умовно розділити на: дії та операції щодо інформації; дії щодо використання обладнання інформаційних технологій.

До дій і операцій щодо інформації належать здійснення неправомірного чи несанкціонованого доступу до інформації, окремі дії щодо інформації. Діями другої групи є використання засобів і технічних пристроїв, технології для здійснення операцій з валютою.

Зокрема, до дій в інформаційному середовищі належать дії, перелічені у статтях розділу XVI Кримінального кодексу України (далі – КК України), наприклад, що здійснюються в інформаційній системі, технічному пристрої, мережевому просторі, які залишають сліди на носіях інформації: створення, введення, модифікація, копіювання інформації, блокування та видалення, передавання, перехоплення інформації та інші дії [2].

Зазначені дії – це операції з інформацією, прийоми її опрацювання, зокрема, характерні для скоєння шахрайства, можуть окремо чи у вигляді комбінації здійснюватися для реалізації інших видів розкрадань. Незважаючи на те, що вони можуть бути скоєні лише за допомогою інформаційних технологій, їх слід розглядати як окрему групу дій щодо сукупності ознак і механізму вчинення, як приватне щодо загального – групи дій з використання засобів та пристроїв інформаційних технологій [3, с. 280]. Під час скоєння окремих видів розкрадань дії супроводжує неправомірний доступ до інформації.

Дії щодо інформації можуть бути складовою комплексу дій з неправомірного доступу до інформації, але не завжди можуть бути кваліфіковані як такі. Для цього потрібна наявність певних ознак. Неправомірний доступ до інформації може спостерігатися під час скоєння розкрадань, які здійснюються з використанням інформаційних технологій, крадіжки, шахрайства, привласнення та розтрата. У разі наявності ознак здійснення неправомірного доступу до інформації для скоєння розкрадання чужого майна цей злочин слід кваліфікувати за сукупністю ст. 362 КК України та відповідної статті, що передбачає відповідальність за вчинення розкрадання чужого майна.

Здійснення неправомірного доступу до інформації пов'язане з такими поняттями, як інформація та доступ до інформації. Класифікація цих видів права має значення для розслідування розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій.

Згідно із Конституцією України, громадяни мають право на інформацію, тоді як право на доступ до інформації надається з урахуванням встановлених обмежень. Цей критерій дає змогу встановити під час розслідування привласнення або розтрата, що здійснюються з використанням інформаційних технологій, коло осіб, які мають доступ до інформації та технологій.

Відмінність між двома видами прав полягає у тому, що право на інформацію охоплює всі операції опрацювання (тобто шукати, отримувати, передавати та створювати інформацію), а право на доступ до інформації відрізняється необхідністю державного регулювання з метою створення механізму реалізації доступу [4, с. 80]. Не всі форми реалізації права на доступ до інформації врегульовані законодавчо. Це призводить до порушень у сфері інформаційних відносин без притягнення до відповідальності за відсутності кваліфікувальних ознак у нормах КК України. Окремі дії щодо інформації з метою розкрадання можуть скоюватись без здійснення неправомірного доступу.

Друга згадана група дій, що характеризують спосіб розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій, полягає у застосуванні засобів і пристроїв з метою заволодіння майном, що прямо стосується характеристики засобів злочину. Призначення засобів – обробка інформації, використання пов'язане із діями в інформаційному просторі.

Наявність ознак і властивостей, що характеризують функції обладнання інформаційних технологій, використовуваних з метою розкрадання, різноманіття інформаційних процесів дають змогу розглядати ці дії як окрему групу. Тому обладнання щодо розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій доцільно розглядати не як окремий елемент, а у зв'язку з діями, що здійснюються за їх допомогою.

Як засоби розкрадання цієї групи можуть використовуватися обладнання та засоби скоєння традиційних кримінальних правопорушень і обладнання інформаційних технологій. Адже використання з метою розкрадання прийомів, методів, засобів, пристроїв інформаційних технологій – одна із ознак розкрадання чужого майна за допомогою інформаційних технологій. До інформаційних технологій належить увесь масив технологій, що здійснюють операції з інформацією. Це – програмне забезпечення, ліцензійне, шкідливе, технічні пристрої обробки інформації, електронні комунікації та системи.

Є дві групи засобів кримінальних правопорушень зі сфери інформаційних технологій: технічні пристрої та програмні продукти. Засоби розкрадання необхідно розділити на технічні пристрої з програмним забезпеченням, або апаратно-програмні засоби, та програмні продукти, або програмні засоби. Технічні пристрої та програмні продукти, що використовуються як засіб скоєння кримінального правопорушення, можуть бути ліцензійними засобами та неліцензованими, але не шкідливими засобами, що належать до потенційно шкідливих чи шкідливих інформаційних технологій.

Інформаційні технології, програмні продукти та технічні пристрої повинні бути ліцензовані, сертифіковані, відповідати стандартам. Такі ознаки, як наявність або відсутність ліцензій, сертифікатів, відповідність стандартам і технічним вимогам, підлягають встановленню щодо кожного апаратного, апаратно-програмного та програмного засобу.

Технічними пристроями, що належать до апаратної та апаратно-програмної, технічної складової інформаційних технологій, є засоби розкрадання чужого майна, принцип роботи яких оснований

на взаємодії програмного забезпечення технічного пристрою: персональні комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони тощо.

Програмні продукти, електронні документи, електронні підписи та інші об'єкти належать до структурованих інформаційних об'єктів. Нейронні мережі та штучний інтелект можуть бути використані в злочинних цілях у поєднанні з апаратно-програмними та програмними засобами.

Для розуміння механізму розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій має значення зв'язок між процесами, що відбуваються в інформаційній системі, функціонуванням системного та прикладного забезпечення та діями особи. Цей зв'язок полягає в тому, що прикладне програмне забезпечення, яке виконує окремі функції, використовується як активне. Засоби скоєння розкрадання, процес і результат використання програмного продукту фіксує операційна система пристрою за допомогою програм у формі записів, які можуть бути джерелом криміналістичної інформації.

До криміналістичної інформації про програмний продукт як засіб розкрадання чужого майна, крім ліцензії та сертифіката, належать такі дані: назва та версія програми, дані про виробника, розташування програми в інформаційній системі, записи про дії, що виконуються з використанням програми. Розрізняють вільне або закрите програмне забезпечення, яке розповсюджується на умовах простої, невиключної або виключної ліцензії.

Якщо засобом скоєння розкрадання стала комп'ютерна програма, яка є у вільному доступі, то необхідно встановити дані про випуск програмного продукту, його ліцензії та версії, можливості встановлення програми на інших пристроях. Якщо використано програмне забезпечення обмеженого поширення з обов'язковою реєстрацією власника, то поряд з даними про реєстрацію програмного продукту, ліцензії та інших даних встановленню підлягає інформація про режим доступу, наявність паролів, зв'язок з іншими пристроями та мережами.

У разі використання ліцензійного програмного забезпечення для розкрадання чужого майна не виявляється шкідливий вплив на операційну систему та її елементи, характерний для шкідливої комп'ютерної програми. Інформаційна система здійснює стандартну фіксацію поточних процесів та дій додатків у різних реєстрах. Розкрадання чужого майна здійснюється із використанням різних програм, додатків, сервісів систем.

Шкідливе програмне забезпечення залежно від призначення може: скопіювати, передати, видалити потрібну інформацію та іншу інформацію, змінити дані реєстру інформаційної системи, порушити функціонування інформаційної системи або пошкодити.

Комп'ютерна шкідлива програма, або комп'ютерний вірус (далі – вірус) є доволі поширеним засобом розкрадань чужого майна. З використанням вірусів скоюють крадіжки та шахрайство, розкрадання коштів із банківських рахунків і розкрадання електронних коштів. Троянська комп'ютерна програма (вірус) є засобом розкрадання у сфері дистанційного банківського обслуговування. Троянську програму можна використовувати для неправомірного отримання даних про власника технічного пристрою.

Електронний документ поряд із програмними продуктами належить до засобів розкрадання чужого майна. Як один із засобів розкрадання, електронний документ – це інформаційний складно-структурований об'єкт, що містить різні види інформації. У системі електронного документообігу під електронним документом розуміють форму подання документа в електронному та цифровому середовищі.

Кримінальний процесуальний кодекс України до речових доказів зараховує електронні носії інформації [5]. Речовими доказами можуть бути предмети та документи. Як вид документа електронний документ може існувати у зв'язку з матеріальним носієм. Речовим доказом слід вважати електронний носій інформації, що містить електронний документ.

Залежно від ролі інформаційних технологій у розкраданні чужого майна потрібно розрізняти два види засобів скоєння: додатковий засіб і основний засіб кримінального правопорушення.

Використання інформаційних технологій як додатковий засіб передбачає застосування поряд з іншими засобами, наприклад, для розкрадання коштів з розрахункового рахунку комп'ютерної програми, мобільного додатка, переведення коштів і їхнє подальше зняття без застосування інформаційних технологій, тоді як використання інформаційних технологій як основний засіб дає змогу отримати доступ до предмета злочину без використання інших засобів.

Скоєнню таємного розкрадання чужого майна сприяють засоби, що дають змогу здійснити потайне заволодіння чужим майном чи забезпечують доступом до відомостей. Засобами, що сприяють розкраданню чужого майна, є банківські картки. Їх поєднує сфера дистанційного банківського обслуговування, що забезпечується програмними засобами та мережевим обладнанням. Особа викрадає кошти з картки, списуючи через засоби безконтактної оплати із зазначенням номера, терміну дії картки та CSV-коду. Якщо у правопорушника немає картки, то може для отримання доступу до даних про власника майна, реквізитів банківських карток і номерів рахунків здійснити неправомірний доступ до баз даних і потім використати одержану інформацію з метою розкрадання за допомогою послуг, що надаються системою інтернет-банкінгу [6, с. 265].

Залежно від функцій засоби розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій класифікують на: засоби доступу до інформації; засоби обробки інформації.

До засобів доступу до інформації належать технічні пристрої, програмні продукти, інформація у певній формі, інформаційні об'єкти, що дають змогу отримати необхідні дані про предмет злочинного зазіхання, особу потерпілого та пов'язану із зазначеними даними інформацію. Це апаратно-програмні та програмні засоби, різні карти доступу. До інформаційних продуктів доступу належать логіни, паролі, PIN-коди, електронні ключі, біометричні дані, записані на носій.

Засоби доступу до комп'ютерної інформації можна розділити на електронні засоби та технічні пристрої. Електронні засоби доступу використовують з метою розкрадань, які здійснюються з використанням інформаційних технологій, та розкрадань з використанням платіжних карток. До цих розкрадань належить розкрадання коштів у системі дистанційного банківського обслуговування, під яким розуміють здійснюване з корисливою метою протиправне вилучення та обіг чужих коштів на користь винного або інших осіб, що завдало шкоди власнику, знарядям якого є комп'ютерна техніка та програми [7, с. 149].

Засобами обробки інформації, що належать до інформаційних технологій, за допомогою яких можна здійснити розкрадання, є програмні продукти та технічні пристрої, функції яких сприяють створенню, модифікації, копіюванню, видаленню інформації з метою розкрадання, до яких належать засоби створення недостовірної інформації.

Засобами опрацювання інформації можуть бути: програмне забезпечення, інформаційні об'єкти, технічні пристрої. Засоби доступу та засоби обробки інформації можуть використовуватися як основні засоби скоєння кримінального правопорушення, які сприяють розкраданню коштів. Наприклад: група осіб за попередньою змовою скоїла таємне розкрадання коштів, використавши копію справжньої інформації про реквізити банківських карток за допомогою введення неправомірно отриманих даних. Технічним засобом було обладнання для зчитування інформації з платіжної картки.

У наведеному прикладі інформація про реквізити платіжної картки була засобом доступу до операцій з майном, а технічний пристрій, за допомогою якого ця інформація була скопійована, – засобом обробки інформації. До цієї групи засобів розкрадання належать електронні засоби платежу, тобто картки безконтактної оплати й електронні гаманці.

Поширеним засобом розкрадань, які здійснюються з використанням інформаційних технологій, є програми. Наприклад, більшість розкрадань чужого майна із використанням інформаційних технологій відбувається за допомогою платіжних систем і сервісів. Цей спосіб охоплює шахрайство, привласнення та розтрату. Цей спосіб передбачає: використання: платіжного доручення та електронного підпису; інформації з командою про переказ коштів у вигляді СМС-повідомлення.

Характеристика способів розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій

Використання обладнання та засобів може характеризувати певні види розкрадань чужого майна. Наприклад, використання вірусу як виду шкідливої комп'ютерної програми характеризує шахрайство. Вчинення розкрадання за допомогою службових програм особою, яка розпоряджається майном, характерне для привласнення чи розтрати. До ознак, що характеризують таке розкрадання, належить використання програми, основною функцією якої є ведення бухгалтерського обліку.

Оскільки розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій можуть бути скоєні у формі крадіжки, шахрайства, привласнення та розтрати, то до ознак способу належать ознаки способів традиційних форм розкрадань. Спосіб розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій може доповнюватися такими традиційними ознаками: таємне розкрадання, обман, зловживання довірою, фальсифікація, підробка. Окремі ознаки традиційного способу крадіжки, що здійснюється з використанням інформаційних технологій, дають змогу відмежовувати цей склад розкрадання від суміжних складів.

Під таємним способом крадіжки, що здійснюється з використанням інформаційних технологій, розуміють таке розкрадання, що полягає у вилученні чужого майна, коли власник і інші особи не підозрюють про скоєння розкрадання. Встановлюючи спосіб крадіжки, потрібно враховувати, що злочинне діяння може бути кваліфіковане як крадіжка без ознак неправомірного доступу до інформації та за сукупністю кримінальних правопорушень.

За відсутності ознак неправомірного доступу до інформації, що охороняється законом, але настання зазначених у ст. 362 КК України наслідків у вигляді блокування, модифікації, копіювання інформації не містить ознак самостійного складу кримінального правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж, є способом здійснення таємного розкрадання.

Крадіжка, що здійснюється з використанням інформаційних технологій, може бути кваліфікована за ст. 185 КК України, не утворюючи сукупності злочинів. Таємне розкрадання чужого майна слід кваліфікувати як крадіжку, скоєну з використанням інформаційних технологій, якщо:

- дії особи щодо інформації, зазначені у ч. 1 ст. 362 КК України, без ознак неправомірного доступу до таємниці, що охороняється законом, вчинені таємно, полягають у розкраданні чужого майна, вчинене слід кваліфікувати за ст. 185 КК України;
- дії особи щодо інформації спричиняють не лише розкрадання, але і настання одного з наслідків, зазначених у ч. 1 ст. 362 КК України; вчинене слід кваліфікувати як сукупність кримінальних правопорушень, кримінальна відповідальність за вчинення яких передбачена ст. 185 та ст. 362 КК України.

Способи шахрайства, яке здійснюється з використанням інформаційних технологій: просте шахрайство; шахрайство із використанням електронних засобів платежу; шахрайство щодо інформації, в окремих випадках доповнюються характеристиками способів традиційної форми. Прикладом комбінованого способу шахрайства є розсилання електронних повідомлень із недостовірною інформацією (спаму), направлення до банку підробленого електронного платіжного документа, надання інформації із внесеними недостовірними даними [8].

Спосіб шахрайства, що здійснюється з використанням інформаційних технологій, може доповнювати ознаки способу здійснення простого складу шахрайства. На відміну від традиційної форми шахрайства, у цього виду шахрайства, що здійснюється за допомогою обману, з'являється особливий елемент – засіб шахрайства, відмінний від традиційних вербальних і письмових засобів, який належить до інформаційних технологій.

Спосіб шахрайства трансформується. У взаємодію вступають психологічні прийоми та інформаційні засоби застосування. Сам спосіб обману є персоніфікованим способом розкрадання чужого майна, оскільки потребує особистої чи опосередкованої участі правопорушника та його взаємодії з особою, щодо якої реалізує цей спосіб з метою розкрадання майна чи права на нього. Але у поєднанні із такими засобами, як мережа Інтернет, обман може діяти у сфері інформаційних технологій, оскільки ця сфера є сферою комунікацій та реалізації багатьох видів суспільних відносин.

Обман як спосіб шахрайства, що здійснюється з використанням інформаційних технологій, є прийомом психологічного впливу у вигляді навіювання за допомогою недостовірних відомостей, які сприймають як дійсні, потребує встановлення безпосереднього або опосередкованого дистанційного контакту між правопорушником і потерпілим [9]. Дистанційний спосіб шахрайства полягає в тому, що контакт встановлюють за допомогою пристроїв і програмного забезпечення як засобу комунікації.

Одним зі способів шахрайства, яке здійснюється з використанням інформаційних технологій, є шахрайство з використанням електронних засобів платежу. Маємо на увазі використання як засіб розкрадання засобів платежу, наприклад, підробленого електронного платіжного доручення, безконтактного способу оплати.

Ознаки традиційних форм розкрадання застосовні до шахрайства у сфері використання електронно-обчислювальних машин, систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку частково. Шахрайство може бути скоєне під час проведення аукціонів і створення фінансових пірамід в інтернеті.

З використанням інтернету як засобу розміщення недостовірної інформації здійснюються шахрайства у сфері купівлі-продажу товарів, послуг, благодійності, інвестицій, у вигляді пропозиції віддаленої роботи та знайомств, фішингу [8]. Спосіб шахрайства у мобільних мережах можна вважати підвидом способу шахрайства, якщо відсутня ознака використання електронних засобів платежу.

До мобільних мереж підключаються пристрої, що функціонують на основі операційних систем: мобільні пристрої типу смартфона, планшетні комп'ютери та інші пристрої, до яких можуть належати предмети побутової техніки з інтелектуальною функцією, що підключаються до мобільних пристроїв і мають доступ до мережі (інтернет речей).

Поряд з описаними способами, іншими видами способів шахрайства можуть бути: використання електронного документа, що містить неправдиві відомості, неправомірне використання електронного підпису, використання вірусу. Оскільки це самостійні засоби шахрайства, доцільно законодавчо закріпити як спосіб шахрайства використання електронного документа, що містить неправдиві відомості, неправомірне використання електронного підпису, оскільки вони не належать до електронних засобів платежу.

За допомогою інформаційних технологій можуть бути скоєні інші форми розкрадання, такі як крадіжка, привласнення чи розтрата. Під час розслідування необхідно враховувати весь комплекс інформації про скоєне розкрадання чужого майна. Ознака довіреного майна та використання підробленого електронного документа та службової програми може характеризувати розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій як привласнення чи розтрату. Вчинення таємного розкрадання із використанням вірусу є видом крадіжки.

Традиційний спосіб привласнення та розтрати дає змогу відмежувати розкрадання чужого майна із використанням інформаційних технологій від інших видів. Такими ознаками способу привласнення та розтрати є: вчинення розкрадання із підробленням електронного документа, неправомірне внесення інформації в електронний документ, порушення режиму використання електронного цифрового підпису.

У ст. 358 КК України до поняття документа не зараховано електронного документа, тоді як окремі види офіційних документів, зокрема паспорт, що засвідчує особу, мають технологічні елементи, що містять інформацію.

Висновки. Спосіб розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій визначає кримінальне правопорушення – одну із форм розкрадання. Групою взаємопов'язаних елементів розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій можна назвати дії, які здійснюються з використанням технічних і програмних засобів, інформаційних об'єктів, окремі дії чи комплекс дій щодо інформації, інші дії, що породжують спосіб розкрадання з вико-

ристанням інформаційних технологій, використовувані засоби та способи скоєння зазначеної групи кримінальних правопорушень. Враховуючи ознаки, характерні для форм розкрадання чужого майна, способи розкрадання чужого майна з використанням інформаційних технологій класифікують на способи вчинення таємного розкрадання, шахрайства, привласнення та розтрати. Ці ознаки характеризують окремі види розкрадань чужого майна, кожен із яких поділено на окремі види залежно від додаткових ознак. Ознаки – це здійснення дій з інформацією, використання технічних і програмних засобів, що характеризують спосіб усієї групи розкрадань чужого майна з використанням інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2022. 416 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>
3. Думчиков М. О., Малетов Д. В. Загальна характеристика та види розкрадань шляхом використання інформаційних технологій як одного з найпоширеніших видів кримінальних правопорушень у кіберпросторі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 278–281.
4. Кметик-Подубінська Х. Проблеми права на доступ до інформації в контексті сучасних комунікативних практик у вітчизняній науці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 71. С. 78–83.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>
6. Ковалів М. В., Єсімов С. С. Проць І. М., Лозинський Ю. Р. Фінансове право України: навч. посіб. Львів: Сполом, 2022. 394 с.
7. Zhuravel V. A. Crime mechanism as a category of criminalistics. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2020. Vol. 27. No. 3. P. 142–154.
8. Чучко С. В. Розслідування шахрайства при купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет: дис. ... доктора філософії; спец. 081 “Право”. Дніпро, 2021. 276 с.
9. Обман як спосіб шахрайства може бути вчинений і шляхом активної, і пасивної поведінки правопорушника. 2021. URL: <https://lexinform.com.ua/sudova-praktyka/obman-yak-sposib-shahrajstva-mozhe-buty-vchynenyj-i-shlyahom-aktyvnoyi-i-pasyvnoyi-povedinky-pravoporushnyka/>

REFERENCES

1. Kovaliv M. V., Yesimov S. S., Yarema O. H. (2022). *Informatsiyne pravo Ukrayiny: navch. posib.* [Information law of Ukraine: educational manua. L'viv: L'vivs'kyi derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
2. *Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 05.04.2001 r. № 2341-III.* [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 05.04.2001 No. 2341-III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (accessed 04.01.2024) [in Ukrainian].
3. Dumchikov M. O., Maletov D. V. (2022). *Zahal'na kharakterystyka ta vydy rozkradan' shlyakhom vykorystannya informatsiynykh tekhnolohiy yak odnoho z nayposhyrenishykh vydiv kryminal'nykh pravoporushen' u kiberprostori* [General characteristics and types of embezzlement through the use of information technologies as one of the most common types of criminal offenses in cyberspace]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 8, 278–281 [in Ukrainian].
4. Kmetyk-Podubins'ka Kh. (2022). *Problemy prava na dostup do informatsiyi v konteksti suchasnykh komunikatyvnykh praktyk u vitchyznyaniy nautsi* [Problems of the right to access to information in the context of modern communicative practices in domestic science]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Pravo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law*. 2022. No. 71. Pp. 78–83 [in Ukrainian].
5. *Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 13.04.2012 r. No. 4651-VI.* [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 04.13.2012 No. 4651-VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (accessed 04.01.2024) [in Ukrainian].

6. Kovaliv M. V., Yesimov S. S., Prots' I. M., Lozyns'kyu Yu. R. (2022). *Finansove pravo Ukrainy: navch. posib*. [Financial law of Ukraine: study guide]. L'viv: SPOLOM [in Ukrainian].

7. Zhuravel V. A. *Crime mechanism as a category of criminalistics*. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2020. Vol. 27. No. 3. Pp. 142–154.

8. Chuchko S. V. (2021). *Rozsliduvannya shakhraystva pry kupivli-prodazhu tovariv cherez merezhu Internet: dys. ... doktora filosofiyi; spets. 081 "Pravo"* [Investigation of fraud in the purchase and sale of goods via the Internet: dissertation. ... Doctor of philosophy; special 081 "Law"]. Dnipro [in Ukrainian].

9. *Obman yak sposib shakhraystva mozhe buty vchynenyu i shlyakhom aktyvnoyi, i pasyvnoyi povedinky pravoporushnyka* [Deception as a method of fraud can be committed both through active and passive behavior of the offender]. Retrieved from <https://lexinform.com.ua/sudova-praktyka/obman-yak-sposib-shakhraystva-mozhe-but-y-vchynenyj-i-shlyakhom-aktyvnoyi-i-pasyvnoyi-povedinky-pravoporushnyka/> (accessed 04.01.2024) [in Ukrainian].

Дата надходження: 01.02.2024 р.

Anatolii KRYZHANOVSKYI

Lviv Polytechnic National University,
senior lecturer of the Department of criminal law
and the process of the Educational and scientific institute of law,
psychology and innovative education,
candidate of legal sciences, associate professor,
e-mail: anatolii.s.kryzhanivskyi@lpnu.ua,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2432-5286>

**THE MECHANISM OF THEFT OF OTHERS' PROPERTY USING
INFORMATION TECHNOLOGIES**

The article is devoted to the study of the mechanism of embezzlement of someone else's property, which is carried out using information technologies in the context of current legislation. The methodological basis was a systematic approach to the study of the mechanism of criminal offenses related to the theft of other people's property and the influence of information technologies. The main role was played by general scientific methods, historical, logical, comparative, generalization and classification, analysis and synthesis, deduction and induction. The following private research methods were used: comparative legal, formal legal, legal modeling. The object of the article is the relations arising in connection with theft in the field of information technologies as one of the most popular types of cybercrime. It is noted that criminal wrongdoing in cyberspace is a very specific category that is constantly evolving along with technological progress. Criminal offenses related to embezzlement of someone else's property using information and communication technologies – fraud, theft, embezzlement and embezzlement – were analyzed. It is noted that the mechanism of the crime as a whole system of circumstances, processes, factors that cause the emergence of carriers of information about the event of a criminal offense, its participants, provides the possibility of planning an investigation, searching for consequences, contributes to the criminal-legal qualification of the offender, acts as an object of forensic knowledge. It is emphasized that the scattering mechanism with the use of information technologies determines the appearance of traces. The mechanism of the criminal offense indicates the nature, essence and content of the functional side of the criminal activity, the regularities of the processes of interaction of the participants of the criminal event with each other and with the surrounding material environment, the regularities that cause the emergence of sources of forensically significant information about the crime and its participants. Further research should be directed to the study of the influence of certain information technologies on the theft of other people's property.

Key words: criminal offense; theft; embezzlement and embezzlement; fraud; method; tools; means; traces; criminal activity.